

IMKONIYATI CHEKLANGAN YOSHLARGA YARATILAYOTGAN IMKONIYATLAR

Sergeli tumani Xontepa MFY yoshlar yetakchisi
Xabibullayeva Dilrabo Abdurashid qizi
e-pochta: DilyaHabibullayeva18@gmail.com

Annotatsiya: Hozirgi kunda jamiyatda imkoniyati cheklangan yoshlarga e'tibor qaratish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ularning hayotdagi o'rni va imkoniyatlarini oshirish, ijtimoiy integratsiyasini ta'minlash va rivojlanishiga ko'maklashish har birimizning burchimizdir. Ushbu maqolada imkoniyati cheklangan yoshlar uchun yaratilayotgan imkoniyatlar, ularning ahamiyati va zarurati haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: imkoniyat, ta'lim, sport, madaniyat, psixologiya, moliya, grantlar, imtiyoz.

ВОЗМОЖНОСТИ СОЗДАНЫ ДЛЯ МОЛОДЫХ ЛЮДЕЙ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ

Аннотация: В настоящее время в обществе важно уделять внимание молодежи с ограниченными возможностями. Долг каждого из нас – повышать свою роль и возможности в жизни, обеспечивать социальную интеграцию и поддерживать их развитие. В данной статье говорится о возможностях, созданных для молодых людей с ограниченными возможностями, их важности и необходимости.

Ключевые слова: возможность, образование, спорт, культура, психология, финансы, гранты, льготы.

OPPORTUNITIES CREATED FOR YOUNG PEOPLE WITH DISABILITIES

Abstract: Nowadays, it is important to pay attention to the youth with disabilities in the society. It is the duty of each of us to increase their role and opportunities in life, ensure their social integration and support their development. This article talks about the opportunities created for young people with disabilities, their importance and necessity.

Key words: opportunity, education, sport, culture, psychology, finance, grants, privilege.

Kirish

O'zbekiston Respublikasi hamda boshqa ko'plab davlatlarda imkoniyati cheklangan insonlarga nisbatan ta'lim, tibbiyot va ijtimoiy yordam sohalarida muhim qadamlar tashlanmoqda. Buning natijasida, bunday shaxslarning hayot sifatini yaxshilash, ularning haq-huquqlarini himoya qilish va ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishlariga ko'maklashish maqsad qilingan. BMT ning Nogironlar huquqlari to'g'risidagi Konvensiyasi kabi xalqaro hujjatlar, imkoniyati cheklangan insonlarning huquqlarini himoya qilish va ularni jamiyatga integratsiya qilishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonda qabul qilingan qonunlar esa ushbu printsiplarni amaliyotga tadbiiq etishga xizmat qiladi va bunday shaxslarning qonun oldidagi tengligini ta'minlaydi. Shuningdek, imkoniyatlari cheklangan bolalarning ta'lim olishlari uchun maxsus dasturlar, moslashuvlar va yordamchilarni jalb qilish orqali ularga yaxshi sharoitlar yaratish muhimdir. Bu jarayon jamiyatning barcha a'zolariga foyda keltiradi va inkluzivlikni oshiradi. Hozirgi kunda davlat va jamiyat tomonidan imkoniyati cheklangan yoshlarga yangi imkoniyatlar yaratishga qaratilgan bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Ta'lim sohasidagi inkluziv yondashuvdan tortib ish joylarini yaratishgacha bo'lgan jarayonlarda ularning faolligi oshishi uchun sharoit yaratilmoqda. Bularning barchasi faqatgina bu yoshlarning hayot sifatini yaxshilash emas, balki jamiyatning barcha qatlamlari uchun yanada barqaror kelajakni ta'minlashga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Bugungi kunda, jamiyatimizda imkoniyati cheklangan yoshlarga ko'plab imkoniyatlar yaratilmoqda. Ushbu imkoniyatlar, ularning hayot sifatini oshirish va ijtimoiy integratsiyasini ta'minlash maqsadida ishlab chiqilmoqda. Dastavval, ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan yangiliklar alohida ahamiyatga ega. Maxsus o'quv dasturlari, kirish imtihonlari uchun qo'shimcha yordam va psixologik maslahatlar imkoniyati cheklangan yoshlarning bilim olishlarini osonlashtirmoqda. Bunday tashabbuslar ularning akademik muvaffaqiyatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, sport sohasida ham imkoniyatlar kengaymoqda. Maxsus sport tadbirlari va musobaqalar tashkil etilib, bu yoshlarga o'z iste'dodlarini namoyish etish va jamoatchilik bilan muloqot qilish imkonini beradi. Sport orqali ular ishtirok etish hissini his qiladilar va sog'lom turmush tarzini rivojlantirishga undaydilar.

Ijtimoiy xizmatlarda ham qator yutuqlar mavjud. Imkoniyati cheklangan yoshlarni qo'llab-quvvatlash uchun ijtimoiy tashkilotlar tomonidan turli dasturlar ishlab chiqilmoqda. Ushbu dasturlar doirasida ularning kasb-hunar egallashlariga yordam beriladi, shuningdek, ijtimoiy faoliyatlarda ishtirok etishlari uchun qulay sharoitlar yaratilyapti. Natijada, imkoniyati cheklangan yoshlar uchun yaratilayotgan bu imkoniyatlar ularga o'z maqsadlariga erishishda yordam bermoqda va ulardan foydalanishga da'vat etmoqda. Jamiyatimizda har bir insonning haq-huquqlari teng

ekanligini unutmaslik zarur. Nutqni o'z vaqtida to'g'ri egallash bolaga atrofdagi odamlar bilan erkin muomala qilish imkonini beradi, o'z xulqini boshqarishga yordam beradi, ruhiy faoliyatini rivojlantiradi va nihoyat, maktabda ta'lim-tarbiya jarayonini yengillashtiradi. Biroq, imkoniyati cheklangan bolalar sog'lom tengdoshlariga qaraganda kech tilga kirishadi. Ba'zan birinchi so'zni aytish muddati uch yoki besh yoshgacha kechikishi mumkin. Bu jarayonda talaffuzdagi nuqsonlar alohida e'tiborga molik. 1-sinfga kelgan aqli zaif bolalarning 90 foizida talaffuz nuqsonlari uchraydi. Ko'p hollarda, bolalarda fonematik eshitish qobiliyati buzilgan bo'lib, nutq a'zolari va ularning harakatidagi nuqsonlar ham mavjuddir. Lug'at boyligini egallashda jiddiy qiyinchiliklar paydo bo'ladi; impressiv nutq esa ekspressiv nutq rivojidan ancha orqada qoladi. Mavhum xususiyatlarni ifodalovchi umumlashtiruvchi tushunchalarni tushunmaslik va ko'chma ma'nodagi tushunchalarni anglashda qiynalish esa bu bolalarning fikr yuritishini yanada murakkablashtiradi.[1]

Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning gap tuzishida ham muammolar mavjud. Ularning tuzgan gaplari ko'p hollarda sodda va yig'iq bo'ladi; so'zlarning o'zaro moslashuvida ko'plab xatolar uchraydi va murakkab bog'lanishli gaplar juda kam qo'llaniladi. Aqli zaif o'quvchilar bir narsani ikkinchisiga qiyoslashga, voqealar orasidagi sababli bog'lanishni aniqlashga qiynaladilar. Natijada, voqealarni yetarlicha aniq anglamaslik ularning fikrining noaniqligiga olib kelishi mumkin.

Shu sababli, imkoniyati cheklangan bolalarga nutqni rivojlantirish jarayonida alohida e'tibor berilishi zarur. Ularga individual yondashuvlar bilan yordam berish va ijtimoiy muhitda faol qatnashuvlarini ta'minlash orqali ularning kommunikativ qobiliyatlarini oshirish imkoniyatini yaratish mumkin. Nutq rivojlanishi esa nafaqat bilim olish jarayonini yengillashtiradi, balki bola shaxsining butunlay sog'lom rivojlanishini ta'minlaydi. Hozirgi zamon jamiyatida imkoniyati cheklangan yoshlar ko'plab qiyinchiliklarga duch kelmoqdalar. Ular uchun ta'lim, ishga joylashish va ijtimoiy hayotda faol ishtirok etish kabi sohalarda to'sqinliklar mavjud. Biroq, davlat va nodavlat tashkilotlari tomonidan bu muammolarni hal qilish uchun bir qator imkoniyatlar yaratilmoqda. [2]

Birinchiidan, ta'lim sohasida imkoniyatlarni oshirish muhim ahamiyatga ega. Hozirgi kunda ko'plab o'quv yurtlari va maktablarda inkluziv ta'lim tizimi joriy etilgan. Bu tizim yordamida imkoniyati cheklangan yoshlar umumta'lim muassasalarida o'z bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishlari mumkin. Maxsus dasturlar, moslashtirilgan o'quv materiallari va pedagogik yondashuvlar orqali ular eng zamonaviy bilimlarga ega bo'lishadi.

Ikkinchiidan, ishga joylashish bilan bog'liq masalalar ham dolzarbdir. Bugungi kunda ko'plab kompaniyalar va tashkilotlar imkoniyati cheklangan shaxslarni ishga olishni maqsad qilishmoqda. Ularning ijtimoiy mas'uliyatini anglagan holda, maxsus treninglar va amaliyot dasturlari orqali yoshlarning malakasini oshirishga yordam

beradi. Shuningdek, davlat tomonidan berilayotgan subsidiyalar orqali ish beruvchilarni rag'batlantirish ham muhim omil bo'lmoqda.

Bundan tashqari, ijtimoiy hayotda faol ishtirok etish uchun turli tadbirlar va loyihalar tashkil etiladi. Sport musobaqalari, san'at festivallari va madaniy tadbirlar orqali imkoniyati cheklangan yoshlarning ijtimoiy integratsiyasi ta'minlanadi. Bu esa ularning o'z qobiliyatlarini namoyon etishi va yangi do'stlik aloqalarini o'sishini qo'llab-quvvatlaydi.[3]

Shuningdek, internet texnologiyalarining rivoji ham imkoniyatlarni kengaytiradi. Onlayn ta'lim platformalari yordamida imkoniyati cheklangan yoshlarga mutaxassisliklarini rivojlantirish yoki yangi kasblarni o'zlashtirish imkoni yaratilmoqda. Bu esa ularga global miqyosda raqobatbardosh bo'lishlariga yordam beradi.

✓ Imkoniyati cheklangan yoshlar uchun ta'lim muhim omil hisoblanadi. Bir qator davlat va nodavlat tashkilotlari tomonidan maxsus ta'lim dasturlari ishlab chiqilgan bo'lib, bu dasturlar orqali nogironlik yoki boshqa cheklovlarga qaramay, barcha yoshlar sifatli ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Masalan, inkluziv ta'lim tizimlari yaratilmoqda, bunda barcha bolalar birgalikda o'qishi va o'zaro yordam berishi rag'batlantiriladi.

✓ Imkoniyati cheklangan yoshlarga kasb-hunar tayyorlash dasturlari ham muhim ahamiyatga ega. Maxsus trening markazlari va kurslar orqali ular turli kasblarni o'rganishlari mumkin. Bunday dasturlar nafaqat professional ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi, balki ularni mehnat bozorida raqobatbardosh qilishi mumkin.

✓ Ijtimoiy integratsiya imkoniyatlarini yaratish ham juda muhimdir. Bu borada sport tadbirlari, madaniyat festivallari va boshqa ijtimoiy faoliyatlarda ishtirok etish imkoniyatlari mavjud. Bunday tadbirlar orqali nogironligi bo'lgan yoshlar o'zaro muloqot qilish, do'st orttirish va jamoada o'zlarini qulay his qilish imkonini topadilar.

✓ Imkoniyati cheklangan yoshlarni psixologik jihatdan qo'llab-quvvatlash ham zarurdir. Maxsus mutaxassislar orqali ularga maslahat va yordam beruvchi xizmatlar tashkil etilishi kerak. Bu esa ularning o'z-o'zini qadrlashini oshiradi va jamiyatda faol ishtirok etishga undaydi.

✓ Bugungi kunda innovatsion texnologiyalar yordamida ham imkoniyati cheklangan yoshlarga keng imkoniyatlar yaratish mumkin. Onlayn ta'lim platformalari, maxsus dasturlar va mobil ilovalar orqali ular bilim olishlari yoki kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirishlari mumkin. Bolalar nutqining rivojlanishi va ularning o'qish jarayonida duch keladigan qiyinchiliklari haqidagi bu ma'lumotlar, ta'lim jarayonida logopedik yordamning ahamiyatini ta'kidlaydi. Imkoniyati cheklangan bolalarning nutq faoliyatini tuzatish va rivojlantirish uchun o'qituvchilar va logopedlar tomonidan maxsus yondashuvlar zarur.

O'qituvchi-defektologlarning tajribalari shuni ko'rsatadiki, nutq nuqsonlari bo'lgan bolalar bilan ishlashda dastlabki baholash muhimdir. Darslarning dastlabki ikki haftasida o'quvchilarning nutqi aniqlanishi va tekshirilishi, ularning individual ehtiyojlarini tushunish imkonini beradi. Bu jarayonda ikki bosqichli tekshiruv amalga oshiriladi:

1. Yalpi tekshirish: Bu bosqichda sinfdagi barcha o'quvchilarning nutqi umumiy holatda baholanadi. Natijada nutq nuqsonlari bo'lgan bolalar aniqlanadi.

2. Yakka tartibda chuqur tekshirish: Nutq nuqsoni aniqlangan o'quvchilar logopedik yordam xonasiga olib borilib, ularning nutqi yanada chuqurroq baholanadi va tashxis qo'yiladi.

Logopedik tekshirish jarayoni o'quvchilarning shaxsiy hususiyatlarini, masalan, ish qobiliyatlari, diqqat, xotira va aqliy darajalari bilan tanishishga imkon beradi. Frontal tekshirishdan tashqari, integratsiya tarzidagi faoliyatlar ham foydali bo'lishi mumkin. Nutq jarayonini to'g'ri tashkil etish orqali aqli zaif bolalarning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash va ularga o'z fikrlarini ifoda etishda yordam berish muhimdir. Bu esa nafaqat ularning akademik muvaffaqiyatlariga, balki ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga ham olib keladi.[4]

Xulosa

Imkoniyati cheklangan yoshlarga yaratilayotgan imkoniyatlar nafaqat ularning shaxs sifatida rivojlanishi uchun muhimdir, balki butun jamiyatimizning barqarorligi va taraqqiyotiga hissa qo'shadi. Har bir insonning haqqoniy hayot kechirish huquqi borligini unutmasligimiz lozim; biz buni amalga oshirishda birgalikda harakat qilishimiz kerak! Imkoniyati cheklangan yoshlarga yaratilayotgan imkoniyatlar jamiyatning ijtimoiy adolatliligini va inson huquqlarini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Ushbu yosh guruhiga qarashli bo'lgan shaxslar ko'pincha turli qiyinchiliklarga duch kelishadi, lekin zamonaviy jamiyatda ularga yordam berish uchun ko'plab tashabbuslar va dasturlar mavjud. Xulosa qilib aytganda, imkoniyati cheklangan yoshlarga yaratilayotgan imkoniyatlar nafaqat ularning individual rivojlanishi uchun muhim, balki butun jamiyatning ijtimoiy barqarorligini mustahkamlashda ham ahamiyatlidir. Bunday yondashuvlar yordamida biz inkluziv jamiyatni quramiz, har bir insonning salohiyatini to'liq ochib beramiz.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Djurayeva, S. (2020). MAXSUS TA'LIM JARAYONIDA PEDAGOGI TEXNOLOGIYALARNING SAMARADORLIGI. Архив Научных Публикаций JSPI.
2. Nabiyeva, G. A. (2021). IMKONIYATI CHEKLANGAN BOLALARNING TA'LIM-TARBIYA OLISHLARI. Scientific progress, 7(5).
3. <https://yuz.uz/news/zamin-fondi-eshitish-qobiliyati-zaif-bolalar-uchun-zamin-education-loyihasiga-start-berdi>

4. Zoxiriy, P. H. Z. Q. (2021). INKLYUZIV TA'LIMDA NOGIRON BOLLALARNI O'QITISH VA TARBIYALASH MUAMMOLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(1).